

В.В. ОЛІЙНИК, М.О. КИРИЧЕНКО, О.М. ОТИЧ,
Т.М. СОРОЧАН, О.І.БОНДАРЧУК, Н.Г. ДІДЕНКО,
Л.М. СЕРГЕСВА, В.В.СИДОРЕНКО, Н.І. КЛОКАР, М.І. СКРИПНИК
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ РОЗБУДОВИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Післядипломна педагогічна освіта як складова освіти упродовж життя і засіб неперервного професійного розвитку фахівців освітньої галузі

У сучасному суспільстві, побудованому на знаннях, освіта стає провідним чинником розвитку особистості та актуалізації її творчого потенціалу. Інноваційні зміни освітньої галузі, її модернізація на засадах філософії людиноцентризму (В. Кремень) [5] зумовлюють докорінні зміни світогляду людини, переорієнтовуючи його зі споживацького ставлення до оточуючого світу на творення, неперервний особистісний і професійний саморозвиток. Екстраполюючись у площину освіти упродовж життя (LLL), ідея неперервності освіти сприяє формуванню нової методології та практики професійного розвитку фахівців у системі післядипломної освіти.

Згідно з п.1 ст. 60 Закону України «Про вищу освіту» післядипломна освіта – це «спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення та оновлення її професійних знань, умінь та навичок або отримання іншої професії, спеціальності на основі здобутого раніше освітнього рівня та практичного досвіду» [3].

Конкретизацією цього визначення у педагогічній площині є дефініція післядипломної педагогічної освіти (ППО) як галузі освіти дорослих, що забезпечує неперервне вдосконалення професійних знань, умінь і навичок педагогічних, науково-педагогічних та керівних кадрів освіти шляхом підвищення кваліфікації, перепідготовки, спеціалізації та стажування на основі новітніх технологій, досягнень науки і виробництва [10, с. 682].

Сучасний стан розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні

Сучасна система післядипломної педагогічної освіти охоплює ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, 27 регіональних закладів ППО комунальної форми власності, а також інститути післядипломної педагогічної освіти та інші відповідні структурні підрозділи вищих навчальних закладів. Освітній процес у цих закладах ґрунтується на засадах безперервності професійного становлення та розвитку педагогічних працівників на різних етапах професійної кар'єри, що передбачає наступність навчання на курсах підвищення кваліфікації та в міжкурсовий період.

За роки незалежності України система післядипломної педагогічної освіти динамічно розвивалась, що засвідчується суттєвими інституційними, організаційно-управлінськими, кадровими, змістовими, технологічними змінами. Зокрема, відбулася трансформація регіональних інститутів удосконалення вчителів в інститути післядипломної педагогічної освіти та академії неперервної освіти, що дозволило подолати ідеологічну заангажованість радянського гатунку і перейти до цілісного, системного забезпечення професійного розвитку педагогічних кадрів і науково-методичного супроводу реформування освіти на різних її етапах [8, с. 139].

У цьому процесі національна система післядипломної педагогічної освіти України зустрічається з викликами, пов'язаними, *по-перше*, з інтеграцією її у європейський освітній простір і необхідністю подолання пострадянського «спадку». З цієї причини розвиток вітчизняної післядипломної освіти відбувається у річищі вибору між європейською і пострадянською парадигмами освіти та подолання зумовлених ними теоретико-методологічних суперечностей і організаційних ускладнень.

По-друге, виникає необхідність віднайдення місця післядипломної педагогічної освіти не лише в глобальній системі позитивної освіти, але й у системі національної культури та освіти зокрема. Це виявляється в тому, що пострадянська система післядипломної освіти, втративши підкреслено академічну позицію, знаходить себе на стику традиціоналістських і модернізаційних культурних та освітніх інтенцій. До неї виявляється особливий соціальний інтерес, а соціальне замовлення на освітні послуги у системі післядипломної освіти стало набагато ширше та невпорядкованіше, ніж було за радянської доби. Крім того, виникають питання, пов'язані зі становленням «післядипломних кваліфікацій» у Міжнародній стандартній класифікації освіти [7; 12].

По-третьє, серйозним викликом для післядипломної педагогічної освіти стають зміни у методології освітньої діяльності, окреслені в Концепції розвитку Нової української школи.

Прагнучи гідно відповісти на ці виклики, науковці у галузі післядипломної педагогічної освіти активізували свої зусилля щодо осмислення й оновлення методологічних, теоретичних, методичних і технологічних засад розвитку цієї освітньої галузі. У результаті їх наукових пошуків:

– виокремлено актуалітети науково-методичної діяльності для реалізації провідних ідей Нової української школи, що стало підґрунтям для формування нового змісту підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівних кадрів освіти;

– сформульовано нові закономірності і принципи проектування цього змісту, розроблено курикулум підвищення кваліфікації фахівців освітньої галузі в системі післядипломної педагогічної освіти;

– спроектовано технологію розроблення елективних освітніх курсів для науково-педагогічних працівників, забезпечено навчально-методичний

супровід (програми, підручники, посібники та ін.) підвищення їх кваліфікації тощо.

Щороку понад 123 тис. педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників закладів освіти здійснюють підвищення кваліфікації в інститутах післядипломної педагогічної освіти та академіях неперервної освіти, системою методичної роботи у міжкурсовий період охоплено близько 400 тис. працівників освітньої галузі.

Психологічні особливості суб'єктів освітньої діяльності у системі післядипломної педагогічної освіти

Слід зазначити, що навчання у системі післядипломної педагогічної освіти характеризується певними психологічними особливостями суб'єктів освітньої діяльності, пов'язаними зі:

- *специфічними особливостями працівників освітніх закладів як слухачів системи ППО* – мають ґрунтовні професійні знання, що більш-менш упорядковані на етапі попереднього навчання; ґрунтуються на власному педагогічному й управлінському досвіді, що може не збігатися з пропонованими викладачами теоретичними знаннями; нерідко мають високий рівень тривожності, комплекс «загрози авторитету», ознаки «емоційного вигорання» тощо; у них сформовані власні системи смислів, цінностей, оцінних критеріїв, що часто відрізняються певною інерційністю, обмеженою здатністю до змін тощо;

- *специфікою організації післядипломної освіти* – не стільки передача певної кількості професійних знань, умінь, навичок, скільки орієнтація слухачів на професійне вдосконалення, розвиток їхнього творчого потенціалу, особистісне зростання; необхідність впливу на слухачів переважно на особистісному рівні; зміна їхніх установок через розвиток мотивації на особистісне зростання тощо;

- *специфікою діяльності викладачів у системі післядипломної освіти* – підвищені вимоги до рівня професіоналізму викладачів, які повинні бути фахівцями широкого профілю, адже навчання відбувається не за суто предметним, а за комплексним принципом, коли особлива увага надається міжпредметним зв'язкам, інтегративним тенденціям. З огляду на це викладачі закладів ППО повинні мати рівень компетентності вище за нормативний, являти собою взірець професіоналізму, майстерності, творчого ставлення, в тому числі, до вдосконалення у власній професійній діяльності й особистісному розвитку.

Зазначені психологічні особливості висувають високі вимоги до рівня кваліфікації працівників закладів ППО, які мають надавати якісні освітні послуги усім категоріям працівників: від учителя до директора школи, завідувача кафедри, проректора, ректора вищого навчального закладу.

З огляду на те, що заклади післядипломної педагогічної освіти можуть (і здійснюють на практиці) підвищення кваліфікації фахівців із вищою освітою, серед яких є кандидати й доктори наук, вони реально набувають статусу закладів «поствищої» освіти, які забезпечують здобуття слухачами найвищого («майстерського») рівня післядипломної освіти, що, по суті, є

наступним після бакалаврського й магістерського. А отже, ці заклади повинні, на нашу думку, здобути й відповідний освітній статус і отримати визнання як «поствищі» заклади освіти, що обов'язково має знайти відповідне відображення у змісті нового Закону України «Про освіту».

Дослідженню різних проблем розвитку післядипломної педагогічної освіти в умовах суспільних перетворень присвячено наукові праці Г. Дмитренка, І. Жорової, В. Маслова, С. Ніколаєнка, П. Олешка, В. Пуцова, М. Романенка, О. Самойленка, Л. Сігаєвої, І. Смагіна, Г. Штомпеля та інших вчених, якими обґрунтовано теоретичні і методичні засади розвитку післядипломної освіти в умовах децентралізації, сформульовано андрагогічні принципи розвитку післядипломної педагогічної освіти та неперервного професійного розвитку педагога, виявлено організаційно-методичні умови ефективного функціонування опорних шкіл, обґрунтовано механізми упровадження відкритої післядипломної освіти та створення відкритих університетів у системі післядипломної освіти тощо.

Метою цієї статті є педагогічний аналіз сучасного стану розвитку післядипломної освіти в Україні, виявлення найбільш важливих педагогічних і психологічних проблем, що детермінують цей процес, та окреслення основних тенденцій і перспектив модернізації цієї освітньої галузі в контексті розбудови Нової української школи.

Нормативно-правове забезпечення розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні

Вивчення нормативно-правового забезпечення розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні зумовлює висновок, що з прийняттям нового Закону України «Про вищу освіту» регіональні (обласні) заклади ППО «випали» з правового поля, у зв'язку з чим виникає нагальна необхідність визначення і закріплення їх статусу у відповідному формулюванні Закону України «Про освіту» як закладів вищої освіти або закладів зі спеціальним статусом, які можуть надавати і вищу і професійну освіту. Адже згідно з п. 4 Ст. 17 проекту Закону України «Про освіту», «післядипломна освіта передбачає набуття нових та вдосконалення раніше набутих компетентностей на основі здобутої вищої або професійної освіти та практичного досвіду» [3] (хоча, слід зазначити, що, на переконання працівників закладів ППО, післядипломна педагогічна освіта осіб з вищою освітою, обов'язковість якої декларована Законом України «Про освіту», реально відповідає за своїм статусом вищій освіті).

Внаслідок неврахування особливостей організації навчального процесу у закладах ППО у законодавчих освітніх документах ці заклади змушені послуговуватися у своїй діяльності нормами бюджетного фінансування навчання, унормування та оплати праці, організації освітньої діяльності та ін., розробленими для вищих навчальних закладів, що не завжди відповідає реальним умовам функціонування закладів післядипломної педагогічної освіти.

З огляду на те, що згідно з п. 4 Ст. 17 проекту Закону України «Про освіту» післядипломна освіта може здобуватися в закладах післядипломної,

вищої та професійної освіти, інших закладах освіти, наукових установах або шляхом інформальної освіти [3], виникає необхідність розмежування сфер впливу цих закладів і закріплення за ними відповідних категорій слухачів, розроблення нових стандартів і змісту їх перепідготовки та підвищення кваліфікації; вироблення механізмів проведення їх сертифікації у регіонах; формування в українських вчителів готовності до переходу до 12-річного терміну навчання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах, розвитку в них громадянських компетентностей, підготовки їх до викладання інтегрованих предметів, озброєння необхідною інформацією щодо участі учнів українських загальноосвітніх навчальних закладів з 2018 р. у Програмі PISA тощо.

Забезпечення наступності і взаємозв'язку вищої та післядипломної педагогічної освіти в умовах розбудови Нової української школи

Зазначені виклики сучасного суспільства вітчизняній педагогічній освіті особливо гостро постають перед системою професійної підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації вчителя Нової української школи, який виступає провайдером освітніх реформ в усіх її ланках, що відображено у ключовій ідеї Концепції Нової української школи: «Новій школі – новий вчитель» [9].

Для адекватної відповіді на ці виклики вітчизняній післядипломній педагогічній освіті необхідно не просто оперативно реагувати на них, а й розробити та реалізувати програму дій на випередження. Адже тільки за 2017 рік потрібно не лише розпочати експеримент щодо впровадження стандарту початкової загальної середньої освіти у 100 експериментальних перших класах в усіх регіонах України, підготувати понад 22 тис. працюючих учителів початкових класів до роботи за цим стандартом у 2018 році, але й спроектувати систему підготовки вчителя на кожен наступний рік, розробити її науково-методичне та навчально-методичне забезпечення, підготувати методистів, коучів і тренерів для вчителів, які зможуть надавати їм кваліфіковану науково-методичну, організаційну, інформаційну та іншу допомогу у реалізації реформ в освіті.

У зв'язку з цим виникає необхідність вироблення державницького підходу до підготовки вчителя до впровадження освітніх реформ, забезпечення узгодженості й наступності функціонування усіх освітніх ланок, які реалізують таку підготовку. Це вимагає здійснення педагогічного аналізу та актуалізації освітнього потенціалу вищих навчальних закладів і закладів ППО у підготовці вчителя до роботи в умовах Нової української школи. Такий підхід дасть змогу виявити ті сфери освітньої діяльності й визначити ті категорії працівників освіти, у роботі з якими ці заклади будуть найбільш ефективними і принесуть найбільшу користь, і так організувати взаємодію цих освітніх інституцій, щоб вони взаємодоповнювали і взаємопідсилювали освітню діяльність один одного, працюючи на спільний результат – нового вчителя Нової української школи.

Вирішення цього завдання об'єктивно вимагає зосередження вітчизняної педагогічної освіти і педагогічної науки на двох головних проблемах.

Перша – це проектування змісту та організації професійної підготовки майбутнього вчителя Нової української школи у ВНЗ, розвиток його готовності до ефективної професійної діяльності в умовах освітніх змін. Це потребує передусім серйозної попередньої роботи з формування готовності до цієї діяльності в самих викладачів вищої школи за окремо визначеними напрямками, забезпечення науково-методичного супроводу їх перепідготовки та підвищення кваліфікації, модернізації змісту педагогіки вищої школи та удосконалення методики викладання у вищій школі з орієнтацією на нові компетентності вчителів загальноосвітніх навчальних закладів і нові вимоги до їхньої педагогічної майстерності. Адже підготувати вчителя-майстра може лише викладач-майстер, який є «вчителем вчителів».

У виконанні цього завдання найбільш ефективним, звичайно ж, є педагогічні та інші університети, що здійснюють професійну підготовку вчителів, оскільки вони мають високий рівень організації науково-дослідної роботи, низку спеціалізованих вчених рад і цілу плеяду наукових шкіл, завдяки чому кожен із цих закладів може виступити базовим (або головним, опорним) в Україні з певного напрямку професійної підготовки: природничо-наукової, суспільно-гуманітарної, мистецької тощо.

Друга важлива проблема стосується удосконалення змісту й форм післядипломної педагогічної освіти, зокрема, підвищення кваліфікації, профільної спеціалізованої підготовки, перепідготовки та стажування *працюючих* вчителів, керівників навчальних закладів і резерву на заміщення керівних посад в освіті, а також переорієнтації цих форм і методів на формування готовності означених категорій педагогічних працівників до ефективної професійної діяльності в умовах децентралізації освіти, ознайомлення їх із механізмами управління освітою та її якістю, розвиток їхньої здатності до створення ефективної системи освітніх послуг в умовах реформи місцевого самоврядування, набуття директорами опорних шкіл управлінських компетентностей, озброєння їх інноваційними підходами до управління цими освітніми закладами та їх філіями у взаємодії з місцевими органами управління освітою і об'єднаними територіальними громадами, упровадження демократичної моделі розвитку опорних шкіл як закладів освіти інноваційного типу тощо [4].

І тут найбільші можливості мають заклади післядипломної педагогічної освіти, оскільки вони традиційно найтісніше пов'язані з освітньою практикою, знають потреби Нової української школи; мають багаторічний досвід роботи у галузі освіти дорослих, відповідні матеріально-технічні умови, науково-методичну базу, підготовлених методистів, модераторів, фасилітаторів, коучів, тренерів для роботи з учителями і керівниками освіти на андрагогічних засадах.

Зокрема, лише на базі Університету менеджменту освіти НАПН України організовано тематичні курси підвищення кваліфікації «Організація

та зміст роботи опорної школи як закладу освіти інноваційного типу» для директорів (резерву директорів) опорних шкіл України, керівників місцевих органів управління освітою. З січня 2017 року навчанням охоплено близько 130 слухачів. Особлива увага надається підвищенню ефективності управління та формуванню освітян як лідерів змін, удосконаленню їх інформаційно-комунікаційної компетентності, умінню створювати інноваційне освітнє середовище.

Крім того, відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Порядку підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів» від 30.04.2014 р. № 535 на базі Університету щорічно підвищують кваліфікацію понад 400 керівників професійно-технічних навчальних закладів.

Вивчення провідних мотивів підвищення кваліфікації усіх, зазначених вище категорій слухачів, зумовлює висновок, що головним їхнім мотивом навчання є прагнення до вирішення важливих професійних проблем на основі використання набутих знань та обміну життєвим і професійним досвідом з іншими суб'єктами навчання, які, по суті, стають партнерами у спільній освітній діяльності. З огляду на це, викладацька діяльність у системі післядипломної педагогічної освіти докорінним чином відрізняється від викладання у вищій школі, оскільки контингентом слухачів закладів ППО є не просто дорослі, а високі фахівці з певного напрямку освітньої діяльності, які накопичили власний педагогічний та управлінський досвід, а отже, метою і змістом освітньої діяльності викладачів закладів ППО є збагачення, розширення і поглиблення цього досвіду на рівні, актуальному для кожного конкретного слухача. Саме тому у закладах післядипломної педагогічної освіти провідними формами навчання є індивідуальна робота, тренінги, кейс-технології, тематичні дискусії, майстер-класи, які ґрунтуються на специфічних методичних засадах, вимагають застосування інтерактивних методів навчання, моделювання ситуацій з практики і вимагають від викладача особливої підготовки та найвищого рівня педагогічної майстерності.

Заклади післядипломної педагогічної освіти мають таких викладачів. За понад 75 років діяльності у них зосереджено потужний кадровий потенціал, який складає 66% докторів і кандидатів наук (з них 73% професорів і доцентів), 72 % методистів вищої категорії, 27% мають педагогічні звання «учитель-методист» і «старший учитель». У структурі кожного закладу ППО створено методичні структурні підрозділи й кафедри, діяльність яких спрямовується на оперативне вирішення сучасних освітніх завдань, проведення прикладних наукових досліджень.

У закладах ППО акумульовано інноваційний (передовий, новаторський) педагогічний досвід і накопичено власний досвід науково-методичного супроводу освітян у впровадженні освітніх стандартів та інноваційних освітніх технологій, зокрема, сьогодні – передусім, технологій відкритого навчання.

Можливості впровадження елементів відкритої освіти в системі післядипломної педагогічної освіти

Відкрита освіта суттєво відрізняється від традиційної тим, що вона є освітньою системою більш високого рівня і більшою мірою відповідає цілям і потребам інформаційного суспільства. Вона становить собою гнучку систему отримання знань на основі їх формалізації, передачі і контролю з використанням інформаційних технологій. Відкрита освіта доступна будь-якому бажаючому без аналізу його освітнього цензу та регламентації періодичності й тривалості навчання.

Перетворення післядипломної педагогічної освіти на відкриту систему може відбуватися на основі різних підходів, принципів і моделей відкритої освіти. Так, В. Гравіт і С. Антошук пропонують перебудову системи ППО шляхом формування в адміністративних межах областей так званих «округів післядипломної педагогічної освіти» [1; 2].

Інший шлях переходу ППО до системи відкритого типу передбачає створення відкритих університетів – вищих навчальних закладів розподіленого типу, що становлять собою мережу навчальних центрів, об'єднаних навколо адміністративного ядра. Така структура сприяє перетворенню відкритого університету на «розподільчий університет», який організовує й координує роботу структурних підрозділів, забезпечує єдність і високий рівень вимог до надання усіх видів освітніх послуг. Відкритий університет здійснює освітню діяльність на основі нової технології навчання, нової дидактики і нової організації навчання [11, с. 3] із використанням дистанційної та очно-дистанційної форм навчання. На нашу думку, другий шлях впровадження принципів, моделей та елементів відкритої освіти в ППО має більше переваг. Він простіший, менш витратний, базується на існуючій системі післядипломної педагогічної освіти, реальних навчальних закладах ППО та відповідає європейському і світовому підходам до вирішення проблеми. Крім того, він сприяє підвищенню ефективності науково-освітньої, науково-організаційної, науково-методичної та інформаційної діяльності закладів ППО.

У 2010 р. з метою створення на теренах України інноваційної системи перепідготовки і підвищення кваліфікації керівних, педагогічних та науково-педагогічних кадрів відбулося об'єднання закладів післядипломної педагогічної освіти у Консорціум, у межах якого грудні 2015 р. створено Український відкритий університет післядипломної освіти (УВУПО), до структури якого увійшли на партнерських засадах 17 закладів післядипломної педагогічної освіти з різних регіонів України на чолі з ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України.

Український відкритий університет післядипломної освіти – центр інноваційного розвитку галузі

УВУПО – перший в Україні самоврядний (автономний) навчальний заклад типу розподіленого університету, який, реалізуючи освітню політику держави щодо оптимізації мережі вищих навчальних закладів, забезпечує координацію діяльності закладів післядипломної освіти і спрямовує її на

реалізацію законодавства про освіту, приведення змісту післядипломної освіти і освіти дорослих у відповідність до європейських освітніх стандартів, модернізацію освітньої інфраструктури, розроблення навчально-методичного забезпечення діяльності закладів післядипломної освіти, впровадження інноваційних підходів до неперервного розвитку особистості фахівця на засадах взаємодії формальної, неформальної та інформальної освіти.

Структура УВУПО охоплює наукові лабораторії, віртуальні навчальні кафедри, тимчасові творчі колективи і робочі групи з розроблення наукового, навчального та навчально-методичного забезпечення і створення єдиної інформаційної освітньої платформи для закладів ППО, залучення їх до міжнародних освітніх проектів, розроблення законодавчих і нормативно-правових документів у галузі освіти.

Заснування УВУПО дає новий поштовх розвитку системі післядипломної педагогічної освіти в Україні, проте для його успіху необхідно в найкоротші терміни (2-3 роки) здійснити ряд заходів, а саме: уточнити можливість зняття низки обмежень при зарахуванні студентів/слухачів на навчання, наблизивши правила діяльності УВУПО до європейських; розробити якісні навчальні програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників обсягом від 1 до 7 кредитів ЄКТС та розмістити їх у вільному доступі на офіційних веб-сайтах регіональних закладів післядипломної педагогічної освіти – членів УВУПО; забезпечити навчально-методичний супровід самостійної роботи студентів/слухачів як основної форми організації освітнього процесу в УВУПО, підвищити якість її методичного та інформаційного забезпечення; створити умови для вільного та необмеженого доступу студентів/слухачів до вітчизняних та зарубіжних інформаційно-освітніх ресурсів; прискорити перехід всіх закладів – членів УВУПО на дистанційну та очно-дистанційну форми навчання; розширити масштаби застосування інформаційних, дистанційних та інтернет-технологій; створити єдину для всіх членів УВУПО науково обґрунтовану систему педагогічного контролю та методичку оцінювання кінцевих результатів навчання, використовуючи досвід європейських відкритих університетів та напрацювання вітчизняних ВНЗ; здійснити підготовку педагогічних і науково-педагогічних працівників, методистів УВУПО до роботи в нових умовах за програмою «Педагог в системі відкритої освіти» тощо.

Об'єднання регіональних закладів ППО в єдиний Відкритий університет сприяє зміцненню й осучасненню навчально-матеріальної бази закладів ППО. Нині УВУПО у співпраці з Українською телекомунікаційною групою створюється єдина електронна освітня платформа Відкритого університету, на якій буде розміщено електронні освітні ресурси (депозитарій, бібліотеку, статистичні матеріали тощо), що сприятиме створенню оптимальних умов для опанування педагогічними працівниками й слухачами закладів ППО інноваційними технологіями (відкритого навчання, ІКТ, e-learning тощо), проведення у режимі on-line навчальних занять, вебінарів, відео-конференцій, спільних семінарів з обміну досвідом, нарад та ін.

З метою удосконалення освітнього законодавства у галузі післядипломної освіти УВУПО у лютому та березні цього року проведено круглі столи, у яких узяли участь представники уряду та державних органів влади, члени Комітету Верховної Ради України з питань освіти і науки, посадовці МОН України, вчені НАПН України, працівники Інституту модернізації змісту освіти МОН України. Під час цих заходів були підняті проблемні питання законодавчої невизначеності статусу закладів ППО, нерозробленості механізмів і процедури отримання вчених звань науково-педагогічними працівниками, які працюють у цих закладах; необхідності розроблення нових стандартів і змісту підвищення кваліфікації та перепідготовки педагогічних працівників; проведення їх сертифікації у регіонах тощо.

Резолюції та листи, підготовлені за результатами проведення цих круглих столів, висвітлені в педагогічній пресі, оприлюднені в ході Парламентських слухань, а також направлені до Міністерства освіти і науки України та Міністерства соціальної політики України. Від Міністерства соціальної політики вже отримано відповідь зі згодою долучитись до співпраці з розроблення й реалізації нового механізму підтвердження результатів неформального навчання фахівців у системі післядипломної освіти.

На виконання Програми спільної діяльності МОН України та НАПН України на 2017-20 рр. УВУПО узяв на себе ініціативу щодо розроблення у співпраці з Інститутом модернізації змісту освіти МОН України Стратегії і Концепції розвитку післядипломної педагогічної освіти на період до 2025 р., а також науково-методичного й навчально-методичного забезпечення їх реалізації. Вже сьогодні Університетом менеджменту освіти НАПН України як провідним закладом УВУПО розроблено Концепцію розвитку системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників, Стандарт професійної діяльності викладача системи освіти дорослих (андрагога) та Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів післядипломної педагогічної освіти у частині підвищення кваліфікації фахівців освітньої галузі.

Ці документи активно обговорюються на загальнодержавному рівні за участі широкої педагогічної громадськості, МОН України, НАПН України, органів управління освітою різного рівня, керівників вищих навчальних закладів та закладів післядипломної освіти. Водночас ефективність розв'язання поставлених завдань значною мірою залежить від наукового обґрунтування пріоритетних напрямів і механізмів розвитку післядипломної педагогічної освіти, а також забезпечення якісного науково-методичного та навчально-методичного супроводу її реформування.

Професійний розвиток фахівців у системі післядипломної освіти

Останнім часом в Україні значно збільшилася кількість наукових досліджень, присвячених проблемам розвитку людського капіталу, творчого потенціалу особистості, професійного розвитку фахівців різних галузей у системі післядипломної освіти.

Як зазначають українські вчені й філософи В. Базелюк, О. Боднар, А. Данильєв, А. Зубко, В. Кремень, Н. Любченко, В. Маслов, С. Ніколаєнко, В. Огнев'юк, Л. Покроєва, Н. Протасова, Л. Пуховська, М. Романенко, З. Рябова, Н. Чепурна та ін., в системі післядипломної освіти наукові знання стають фактором розвитку особистості, забезпечуючи цілісність, неперервність, випереджувальну спрямованість професійного розвитку фахівців.

Відповідно до синергетичних закономірностей, нестабільність зумовлює потребу фахівців у постійному розвитку компетентностей, які дозволяють здійснювати професійну діяльність в інноваційному середовищі. Відповідаючи на цей виклик часу, сучасна система освіти набула ознак модернізації та реформування, тобто, динамічних змін, які спрямовані на забезпечення безперервності та якості освіти на рівні нових суспільних вимог. Посилюються тенденції демократизації управління, подолання уніфікації освітніх закладів, орієнтації на ефективний європейський і світовий досвід, диверсифікується надання освітніх послуг, запроваджуються інноваційні технології і варіативні моделі професійного розвитку фахівців у системах формальної, неформальної та інформальної освіти.

Становлення суспільства знань (knowledge society), у якому знання відіграють вирішальну роль у забезпеченні прогресу, а їх продукування стає джерелом суспільного розвитку, супроводжується таким явищем, як швидке «старіння» інформації і компетентностей. Професійний розвиток фахівців за таких умов стає все більш актуальним, що зумовлює зростання затребуваності системи післядипломної освіти саме в умовах суспільних змін і освітніх реформ.

Виникає суперечність між суспільною потребою забезпечення безперервного професійного розвитку фахівців на засадах гуманістичних та демократичних цінностей суспільства знань, прориву в обґрунтуванні сучасних методологічних засад цього процесу, в розробці і запровадженні відповідних інноваційних технологій та інертністю існуючих освітніх систем.

Відповідно до загальної стратегії розвитку освіти в Україні сучасна методологія післядипломної освіти ґрунтується на засадах людиноцентризму, закономірностях інноваційного типу прогресу сучасного суспільства, патріотизму в поєднанні з орієнтацією на європейські цінності. У цьому контексті потребують окремого розгляду методологічний і технологічний концепти післядипломної освіти фахівців в умовах модернізації і реформування. При цьому концепти розуміємо як інноваційні ідеї, що розкривають певні смислові значення і спрямовують до творчості, а в період реформ і модернізації освіти є передумовою досягнення нових цінностей і цілей, проектування сучасних технологій, професійного розвитку фахівців у системі післядипломної освіти.

На сучасному етапі розвитку післядипломної освіти тенденції посилення взаємодії науки з практикою, запровадження інновацій у багатьох сферах людської діяльності, зростання вимог до рівня професіоналізму фахівців зумовлюють нові підходи до визначення напрямів, змісту та

технологій професійного розвитку фахівців як цілісного і безперервного процесу, що й визначає сутність методологічного концепту.

Загальновідомо, що методологія передбачає наявність сукупності наукових підходів, передумов і принципів організації пізнавальної та практично-перетворювальної діяльності. У сучасній науці методологія виконує дві функції. По-перше, вона виявляє смисл наукової діяльності, висвітлює значення науки з точки зору практики, суспільства, культури, людини. Це – філософська проблематика. По-друге, методологія покладається в основу вдосконалення, раціоналізації наукової діяльності, виходячи за межі філософії, хоча й обов'язково ґрунтується на вироблених світоглядних та загальнометодологічних орієнтирах і законах.

Методологічний концепт, таким чином, визначає підходи до професійного розвитку фахівців у системі післядипломної освіти, дозволяє посилити інноваційність поглядів і практичних шляхів реалізації освітнього процесу в умовах освітніх реформ і запровадження інновацій в освіті.

Нині цей процес стає більш активним і всеохоплюючим, тому професійні запити фахівців урізноманітнюються. Це зумовлює необхідність диференціації та індивідуалізації післядипломної освіти, запровадження варіативних моделей освітнього процесу, які б давали можливість фахівцям обирати зміст і форми професійного розвитку. Зазначимо, що в контексті відповідності методологічного концепту післядипломної освіти умовам освітніх реформ важливе місце посідає системність у поєднанні можливостей формальної, неформальної та інформальної освіти, застосування набутих фахівцями компетентностей у соціальній практиці.

Отже, методологія забезпечення змін у системі післядипломної освіти не може залишатися на тому рівні, який відповідав іншій освітній ситуації, і тому ми обстоюємо думку щодо необхідності оновлення методологічного концепту.

Відповідно до загальної стратегії розвитку освіти в Україні сучасна методологія післядипломної освіти ґрунтується на засадах ретроспективного, системного, андрагогічного, акмеологічного, аксіологічного, компетентнісного та гуманістично-ціннісного підходів.

Ретроспективний підхід акцентує увагу на розумінні зумовленості сучасного стану системи професійного розвитку фахівців з попередніми етапами її розвитку. Пріоритетом післядипломної освіти стає формування у фахівців здатності навчатися впродовж життя в широкому розумінні: не лише здобувати нові знання, а знаходити, систематизувати, аналізувати, узагальнювати і критично осмислювати інформацію, опановувати нові навички, бути здатним до професійної мобільності.

Системний підхід забезпечує цілісне бачення взаємодії усіх установ, закладів і організацій, які забезпечують професійний розвиток фахівців. Цей підхід орієнтує на аналіз складових педагогічної системи (за Н. Кузьміною), як-от: мета, зміст, методи, суб'єкти професійного розвитку фахівців.

Андрагогічний підхід розкриває особливості навчання дорослих, зумовлені їхньою психофізіологічною і соціальною зрілістю. Доросла

людина сама визначає, які результати освіти їй потрібні, відбувається перенесення акценту із набуття нових знань на їх застосування для вирішення професійних проблем.

Акмеологічний підхід зосереджує увагу на результаті професійного розвитку – професіоналізмі – як на виявленні найвищого ступеня самореалізації особистості в професійній діяльності.

Аксіологічний підхід орієнтує на необхідність опанування цінностей суспільства знань, надбань світової та національної культури. Це покладається в основу ціннісного ставлення особистості фахівця до власного професійного досвіду, підвищує його значущість для аналізу складних ситуацій, зумовлює постійне збагачення знань, умінь, досвіду.

Компетентнісний підхід означає переорієнтацію професійного розвитку фахівців із процесу на результат у діяльнісному вимірі. У цьому контексті важливе чітке визначення результату, його діагностичність, затребуваність у суспільстві, забезпечення спроможності особистості самостійно діяти, вирішувати життєві та професійні ситуації. На перше місце висувається не інформованість того, хто навчається, а його ціннісне ставлення до знань і діяльності, яку він виконує, вміння вирішувати завдання у професійній діяльності.

Наші дослідження підтверджують, що компетентності утворюють професіоналізм, який виявляється у професійній діяльності. Компетенції та компетентності змінюються відповідно до нових пріоритетів освіти, отже, змінюються характеристики професіоналізму фахівця.

Сутність гуманістично-ціннісного підходу полягає в гуманізації різноманітних аспектів функціонування післядипломної педагогічної освіти, сприянні особистісному розвитку усіх її суб'єктів на основі актуалізації потреби в самовдосконаленні, розвитку ціннісного ставлення до особистісного і професійного вдосконалення, врахування індивідуально-психологічних особливостей, прийняття унікальної неповторності кожного учасника освітнього процесу, створення умов для максимального вияву його творчих потенцій, вільного розвитку, самореалізації, самотворчості у процесі діяльності тощо.

Одним із найважливіших напрямів *реалізації гуманістично-ціннісного підходу в системі ППО* є побудова змісту і процесу підготовки до діяльності в умовах змін *на засадах партнерства, спільної діяльності усіх суб'єктів*. Адже, як зазначає Ю. Кулюткін: «Лише тією мірою, якою доросла людина отримує можливість реалізувати себе в системі соціально-трудова відносин, що визначають її статус, формується її потреба у все більш високих професійних досягненнях і в розвитку здібностей, що зумовлюють успішність діяльності» [6, с. 9]. Саме в цих умовах є можливим створення *розвивального соціального середовища*, в якому поступово складаються групові норми й цінності професійного вдосконалення, особистісного розвитку, психологічної культури загалом.

Методологічний концепт розвиває ідею безперервності післядипломної освіти. Вона практично втілюється як наступність між вищою та

післядипломною освітою, як взаємодія закладів різного рівня в забезпеченні професійного розвитку фахівців, як професійна взаємодія в цьому процесі різних суб'єктів, як єдність мети, змісту та спрямованість на результат.

Отже, методологічний концепт є фундаментом обґрунтування напрямів і механізмів модернізації всієї системи професійного розвитку фахівців у системі післядипломної педагогічної освіти в період реформ.

Складність і системність процесу професійного розвитку фахівців зумовлюють необхідність модернізації технологічного концепту, на якому ґрунтується цей процес. Ми розуміємо його як узагальнення ідей, що на інноваційному рівні вирішують практичні аспекти професійного розвитку фахівців, створюють передумови для обґрунтування нових технологій післядипломної освіти.

Проведений аналіз свідчить, що закладам системи післядипломної освіти України вдалося подолати стереотипи та надмірну формалізацію процесу професійного розвитку фахівців. Здійснено перехід від трансляції певного обсягу знань до професійного розвитку на засадах компетентнісного підходу, що забезпечило акцент на формуванні здатності до використання знань на ціннісних засадах. Все більшим попитом у фахівців користується навчання на базі певного практичного досвіду, вивчення і запровадження в практику здобутків зарубіжних колег, обмін досвідом розв'язання актуальних проблем науки і практики.

В останнє десятиліття під впливом євроінтеграційних процесів зростає роль неформальної та інформальної освіти, реалізація потенціалу яких є, на наше переконання, перспективою післядипломної освіти.

Загальновідомо, що важливою формальною складовою післядипломної освіти є курси підвищення кваліфікації. Визначення змісту та технологій їх проведення зумовлюються такими чинниками, як: запит громадянського суспільства щодо поширення демократії у закладах і установах освіти; об'єктивна потреба у диференціації та індивідуалізації освітнього процесу для задоволення запитів слухачів; посилення уваги суспільства, професійних спільнот і самих фахівців до ціннісно-сміслових аспектів освітнього процесу; зростання взаємодії науки і практики в різних галузях людської діяльності. Неформальна складова післядипломної освіти реалізується за рахунок взаємодії закладів післядипломної освіти з громадськими організаціями, недержавними установами, фондами, міжнародними проектами тощо. Інформальна освіта базується на широкому використанні інформаційно-комунікаційних технологій.

Якщо виходити з ідеї важливості безперервності післядипломної освіти, її кінцевого результату, то поєднання формальної, неформальної та інформальної освіти може здійснюватися на основі кредитно-модульної системи, яка здатна забезпечити академічну і професійну мобільність фахівців як у процесі освіти, так і при сертифікації, атестації та інших процедурах встановлення і визнання результатів професійного розвитку.

Таким чином, технологічний концепт є основою створення та застосування сучасних технологій післядипломної освіти. Освітню

технологію розуміємо як поетапне, покрокове досягнення спроектованого результату особистісного та професійного розвитку людини або групи осіб, які здобувають нові компетентності в процесі взаємодії суб'єктів освітнього процесу.

Охарактеризуємо найбільш перспективні технології післядипломної освіти, які забезпечують результативний професійний розвиток фахівців.

Технопарк (ResearchPark) – технологія взаємодії із агентами змін та суб'єктами інновацій. Процеси реформ у суспільстві супроводжуються запровадженням великої кількості інновацій у різних сферах. Проте інноваційна діяльність потребує підтримки не лише адміністративної, а й змістової, технологічної, тому важливим є супровід розвитку інноваційних об'єктів, надання їм ресурсів для запровадження інновацій.

У світі накопичено досвід забезпечення, підтримки і розвитку інноваційної діяльності. Зокрема, цю функцію виконують технопарки – організаційні структури, які надають власні ресурси та консультаційні послуги з метою підтримки інновацій, їх експертизи, наукового та економічного обґрунтування, технологічної розробки та супроводу практичного запровадження. У технопарку інноваційна ідея проходить кілька етапів розвитку і втілюється в продукт.

Аналогічна технологія може бути запроваджена в закладах післядипломної освіти. Діяльність технопарку передбачає постійне навчання фахівців, здобуття ними компетентностей нового формату і в нових сферах життєдіяльності.

Модель технопарку (ResearchPark) відображає етапи перетворення ідей на продукт, товар, що приносить прибуток, а також указує шлях залучення до розробки нових ідей висококваліфікованих консультантів, учених, інвесторів. Реалізувати подібну модель у практиці післядипломної освіти важливо у зв'язку з тим, що споживачі та стейкхолдери послуг цієї системи існують у мінливому політико-правовому, соціокультурному, економічному середовищі, тому потребують постійного підвищення рівня конкурентоздатності.

Науково-методичний супровід (НМС) – технологія партнерської взаємодії в освіті. НМС слід розглядати як сукупність різноманітних форм діяльності, процедур, заходів, які забезпечують допомогу фахівцям у подоланні труднощів протягом усієї професійної діяльності. Серед функцій НМС виокремлюються навчальна, консультативна, адаптаційна, коригуюча тощо. Підкреслюється гуманістична сутність супроводу, його спрямованість на процес розвитку особистості, необхідність активності самої особистості. Основою супроводу є суб'єкт-суб'єктна взаємодія. Результатом має бути якість професійної діяльності фахівця, вдосконалення його компетентностей.

Поняття «супровід» тлумачиться як дія зі значенням «йти поруч». Отже, цей термін підкреслює невтручання одного суб'єкта в діяльність іншого, доки вони не відчують потребу у взаємодії. Важливо, що учасники НМС мають стати рівноправними партнерами цієї взаємодії, хоча можуть мати різний рівень наукової підготовки або опанування практичного досвіду.

Методологія НМС ґрунтується на засадах відкритої освіти, яка відповідає стратегії європейської орієнтації розвитку освіти України. Відкрита освіта має ознаки складної соціальної системи з множинними шляхами розвитку, що зумовлює неможливість використання в післядипломній освіті жорстких, догматичних схем освітнього процесу.

Отже, наше розуміння НМС полягає в тому, що це є професійна педагогічна взаємодія суб'єктів освітньої діяльності, необхідними умовами якої є добровільність і партнерство, визначальними ознаками – особистісний і професійний розвиток усіх учасників, а результатом – якісно новий рівень професіоналізму. Технологію НМС розглядаємо в широкому соціальному, професійному і освітньому контекстах. Вона дозволяє забезпечити неперервність освіти, залучення широкого кола фахівців, які здійснюють обмін думками, досвідом, інформацією.

Проекти професійного та особистісного розвитку (ППОР) – технологія неперервної освіти. Технологія ППОР у післядипломній освіті стає провідною, оскільки дозволяє здійснити взаємозв'язок наукового знання та практики, забезпечити неперервність самовдосконалення, опанувати нові компетентності, затребувані практикою, а також задовольняє потреби особистості в самоосвіті, створює передумови професійного та особистісного розвитку в інформаційному освітньому середовищі.

ППОР – це спеціально сконструйоване розвивальне освітнє середовище, яке спрямоване на створення системи безперервної освіти в періоди між організованими формами навчання. У ППОР реалізується рівнева структура системи безперервної освіти: підготовка та сертифікація фахівців з післядипломної освіти (тренерів, консультантів, експертів, тьюторів та ін.), організований освітній процес, набуття і аналіз особистісного і професійного досвіду, самоосвіта, планування наступних освітніх заходів.

ППОР – комплексна технологія, що реалізується з метою одержання конкретних результатів у межах відведеного часу й у межах затвердженого бюджету. У післядипломній освіті унікальність результату виявляється в його затребуваності, значущості для особистісного і професійного розвитку – це набуття і компетентностей, і особистісних якостей, і можливостей покращення якості життя, і відкриття нових перспектив.

Проекти як види освітньої діяльності мають ряд спільних ознак, властивостей, а саме: спрямованість на досягнення конкретних цілей; координація виконання взаємозалежних дій; обмеженість тривалості у часі; певною мірою неповторність й унікальність. Ці властивості відрізняють проекти від інших видів діяльності. Проект виконує функцію способу вирішення проблеми на основі свідомого рішення суб'єктів освітнього процесу щодо спільного досягнення мети проектної діяльності.

Зміст освіти за технологією ППОР має враховувати сучасний соціально-економічний контекст реформ, а також особистісні запити учасників. Зазначена технологія потребує використання інтерактивних методів, які дозволяють забезпечити врахування особистісних, практичних,

професійних потреб, взаємодію та партнерство в навчанні.

Технологія взаємодії у професійних і соціальних мережах (ВПСМ) – технологія комунікації і партнерства. Технологія ВПСМ реалізується з урахуванням європейського досвіду освіти дорослих, вона передбачає кооперацію і взаємодію з партнерами, створення та використання спільного комплексу ресурсів з метою забезпечення ефективності освітнього процесу та досягнення високої якості освіти.

Основою технології є взаємодія суб'єктів, коли результат дій одного з них впливає на професійний розвиток інших суб'єктів. Загалом мережа визначається як особливий тип зв'язків між позиціями індивідів, об'єктів або подій, які добираються залежно від цілей побудови мережі. Поняття «мережа» тлумачиться як розширена група людей зі схожими інтересами, які взаємодіють один з одним, підтримують неформальні контакти з метою взаємної підтримки та допомоги.

Взаємодію соціокультурних і освітніх закладів, установ і організацій у мережах можна розглядати як спільну діяльність, що забезпечує можливість тих, хто навчається, використовувати ресурси декількох партнерів.

Технологія ВПСМ дозволяє знаходити рішення творчих інноваційних завдань, об'єднувати зусилля різних суб'єктів соціокультурного середовища, спільно використовувати інформаційні, методичні, кадрові ресурси.

Таким чином, технологія ВПСМ формує систему зв'язків, що дозволяє розробляти, апробувати і пропонувати спільноті учасників інноваційні моделі розвитку, діяльності, комунікації, управління на основі спільного використання ресурсів.

Технологія «Організація, що навчається» (ОН) – технологія залучення до навчання персоналу всієї установи. Організації, що навчаються, є відкритими системами, які враховують усі зміни, що відбуваються в соціальній сфері. Тому головною метою таких організацій є створення умов для професійного розвитку керівників і персоналу. Цінністю і конкурентною перевагою організацій стають стратегічна мета діяльності, професійні знання і професійний розвиток усього персоналу.

Організація, що навчається («learning organization») – технологія корпоративного навчання з метою набуття персоналом професійних компетентностей, необхідних для ефективної реалізації стратегічних цілей і тактичних задач. Виділено три складові технології: спрямування на розвиток конкретного пакета компетентностей фахівців; охоплення всіх співробітників з урахуванням особливостей навчання окремих категорій; неперервний та випереджувальний характер.

Технологія організації, що навчається, відповідає всім критеріям технологічності (концептуальності, системності, ефективності, відтворюваності). Вона пропонує суттєві перспективи розвитку організацій, які дозволяють мати власний, відносно автономний шлях розвитку, самостійного впровадження інновації.

Організація, що навчається, має цілеспрямовано створену структуру для заохочення всіх працівників мислити, впроваджувати інновації,

вдосконалювати компетентності, формулювати власне бачення майбутнього розвитку закладу чи установи. Високий ступінь залучення працівників до творчості формує горизонтальні структури, мережу творчих груп, які об'єднанні навколо конкретних проблем розвитку, професійних проблем, інноваційних процесів. Горизонтальні структури є фундаментальними одиницями процесу навчання працівників, мають велику міру свободи дій, комбінують думки, різні навчальні стилі, стимулюють процес професійного зростання працівників. Координація діяльності у творчих групах відбувається за допомогою консультування, проектних технологій.

В організації, що навчається, важливою є навчальна культура – середовище, що сприяє навчанню і розвитку. Вона містить у собі як цінності, установки, традиції, стратегії, конкретні стандарти і плани щодо навчання, так і інфраструктуру навчання – канали розподілу ресурсів. Навчальна культура характеризується спільним розумінням, толерантністю стосовно помилок, груповим навчанням на основі професійних потреб, прийняттям рішень, що базуються на експертизі; навчанням, що відбувається через відкриті і довірливі стосунки між співробітниками, бажання застосовувати рефлексію щодо своїх дій.

Ефективність реалізації схарактеризованих вище інноваційних освітніх технологій підтверджується їх затребуваністю серед слухачів закладів ППО. Так, щорічно на курсах підвищення кваліфікації проходять навчання близько 150,0 тисяч педагогічних працівників, розроблено і впроваджено в освітній процес навчально-методичний супровід, що охоплює понад 2,0 тисячі навчальних програм. У міжкурсовий період для педагогів щорічно проводиться майже 6,0 тисяч різних методичних заходів, що створює для них умови для неперервного розвитку професійних компетентностей, удосконалення методів і технологій навчання.

Педагогічними, науково-педагогічними і методичними працівниками закладів ППО розроблено і впроваджено у практику різноманітні моделі післядипломної освіти: компетентнісну, диференційовану, диверсифіковану, кластерну, пролонговану, накопичувальну, особистісно-орієнтовану [8, с. 141-142]. Експериментальна апробація цих моделей засвідчує, що оптимальною для підготовки працюючого вчителя до роботи в умовах Нової української школи є кластерна модель, відповідно до якої визначається базовий (опорний) заклад ППО за напрямками підготовки: передусім, фахової, психолого-педагогічної, управлінської тощо.

Перспективи розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні

Визначаючи перспективи розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні, зазначимо, що оновлення цієї системи вимагає уточнення її нормативно-правових та організаційно-методичних засад, а також формування її нової філософії, відповідно до якої підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних працівників та керівників освіти розуміється з двох позицій: традиційної і як щабля розвитку їхньої професійної кар'єри. Пріоритет в останньому випадку надається тим працівникам, які можуть зробити особистий внесок у теорію та практику

модернізації освітнього процесу. Такий підхід до проблеми підвищення кваліфікації характерний для багатьох європейських та світових систем освіти і, на нашу думку, доцільний в Україні, оскільки реально індивідуалізує процес відбору кандидатів на підвищення кваліфікації та їх наступне навчання за індивідуальними навчальними програмами і планами.

Нова філософія ППО зумовлює необхідність її нової організації на засадах упровадження ідей відкритої освіти, які дозволяють гідно зустріти виклики інформаційного суспільства й відреагувати на трансформацію освітнього запиту щодо підготовки фахівців освітньої галузі високої якості, вмотивованих на ефективну діяльність в умовах динамічних змін за різних, навіть несприятливих умов. Ці ідеї спонукають до суттєвого переформатування післядипломної педагогічної освіти, переходу до освітніх систем відкритого типу, що функціонують на засадах застосування мережевих технологій, децентралізації та демократизації освіти, відкритого формування структури і обсягів освітньої та професійної підготовки фахівців.

Втім, значний потенціал післядипломної педагогічної освіти щодо якісного навчання фахівців освітньої галузі може бути зреалізований у повному обсязі лише за умови її *інституалізації як самостійної галузі освіти*. На жаль, сьогодні у новому Законі України «Про вищу освіту» про це не йдеться. Хоча, де-факто в Україні створена потужна система післядипломної педагогічної освіти як складова системи освіти дорослих. Так, у кожній області є заклад ППО, який, як правило, є єдиним закладом у регіоні, що забезпечує підвищення кваліфікації педагогічних працівників, а також координує методичну роботу в регіоні в міжкурсний період практично в усіх закладах освіти регіону. Тому йдеться, по-перше, про необхідність активізації діяльності закладів післядипломної педагогічної освіти в забезпеченні країни кваліфікованими фахівцями у галузі освіти, професіоналами (у тому числі, для самої післядипломної освіти), а також про підвищення впливу закладів післядипломної педагогічної освіти на процеси, що відбуваються в освіті регіонів України. Наприклад, вважаємо за доцільне створення центрів з розроблення і впровадження нових освітніх технологій, експертизи інновацій, що пропонуються для широкого впровадження в освітню практику; сертифікації педагогічних працівників тощо.

Вважаємо за необхідне також переорієнтувати процес післядипломної педагогічної освіти, щоб він сприяв не лише професійному, а й особистісному зростанню працівників освітньої галузі, зокрема, підвищенню їхньої толерантності, виробленню неупередженого ставлення до інших учасників освітнього процесу та їхніх дій, стимулюванню розвитку в них прагнення до конструктивної співпраці, відмови від конфронтації та конфліктів в освітній діяльності тощо.

Важливим є забезпечення психологічного супроводу процесу підвищення кваліфікації і післядипломної педагогічної освіти в цілому, і, зокрема, через визначення актуальних особистісних проблем і розроблення індивідуальних, пролонгованих програм саморозвитку особистості

працівників освітніх закладів; відповідну підготовку викладачів системи післядипломної педагогічної освіти до створення розвивального освітнього середовища. У зв'язку з цим актуалізується потреба у створенні психологічної служби в системі післядипломної педагогічної освіти, в рамках якої можливо вчасно виявити недоцільні зміни, що відбуваються на особистісному і професійному рівні як викладачів, так і слухачів закладів ППО, надати своєчасну допомогу в їх корекції, закріпленні та розвиткові позитивних особистісних якостей.

Доцільним уявляється встановлення тісного зв'язку закладів ППО із закладами вищої освіти, що здійснюють професійну підготовку майбутніх фахівців з метою узгодження напрямів навчально-виховної діяльності цих освітніх установ.

Висновки

Заклади ППО з їх потужним інформаційним, науковим, методичним, навчальним і просвітницьким потенціалом мають і здатні сприяти демократичним перетворенням у державі та у кожному регіоні зокрема. Тому важливою є підтримка цих інституцій з боку держави та регіональних органів влади, розвиток їх матеріально-технічної бази, поповнення новою науковою, навчальною та методичною літературою, сучасними засобами навчання, належне фінансування, адже без досконалої системи ППО неможливе здійснення модернізації та реформування освіти України.

Отже, успіх модернізації системи післядипломної педагогічної освіти у нашій державі залежить від об'єднання зусиль закладів післядипломної педагогічної освіти із вищими навчальними закладами, органами управління освітою на усіх її рівнях. Це дозволить створити інноваційну систему перепідготовки й підвищення кваліфікації керівних, педагогічних та науково-педагогічних кадрів відповідно до європейських стандартів якості освіти і сприятиме розбудові Нової української школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антощук С.В., Гравіт В.О. Основи організації дистанційного навчання в післядипломній педагогічній освіті: наук. посіб. / С.В.Антощук, В.О.Гравіт. – Суми: НІКО, 2015. – 180 с.
2. Гравіт В.О., Антощук С.В. Ремонтуюмо наявну або будуємо принципово нову систему післядипломної педагогічної освіти / В.О.Гравіт, С.В.Антощук // Післядипломна освіта в Україні. – 2016. – Вип. 1'. С. 46-50.
3. Закон України «Про вищу освіту» : електронний ресурс / режим доступу <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page4>
4. Клокар Н. Розвиток професійних компетентностей керівників місцевих органів управління освітою в умовах децентралізації / Наталія Клокар // RocznikPolsko-Ukraiński: Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. – Częstochowa . – 2016. – t. XVIII. — S. 399 – 414.

5. Кремень В.Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі / В.Г. Кремень. – 2-ге вид. – К.: Т-во «Знання» України, 2011. – 520 с.
6. Кулюткин Ю. Н. Психологические проблемы образования взрослых / Ю. Н. Кулюткин // Вопросы психологии. – 1989. – № 2. – С. 5–13. – С. 9.
7. Луговий В. І. Міжнародна стандартна класифікація освіти: галузі освіти та підготовки (засадничий аналіз та алгоритм застосування) / В. І. Луговий, Ж. В. Таланова // Педагогіка і психологія : наук. теорет. та інформ. вісник / Нац. акад. пед. наук України. - К. : Педагог. преса, 2014. № 3. С. 5-17.
8. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку національної освіти в Україні Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні /Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. — Київ : Педагогічна думка, 2016. — 448 с.
9. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи: електронний ресурс / режим доступу <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczya.pdf>
10. Олійник В. В. Післядипломна педагогічна освіта /В. В. Олійник. – Енциклопедія освіти /Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. – Київ: Юрінклм Інтер, 2008. – С. 682-683.
11. Олійник В.В., Гравіт В.О. Чи потрібен післядипломній педагогічній освіті Відкритий університет європейського типу? / В.В.Олійник, В.О.Гравіт // Післядипломна освіта в Україні. – 2015. – Вип. 1 (36). – С. 3-7.
12. Штомпель Г. О. Удосконалення фахівця як проблема теорії й управлінського супроводу в системі післядипломної освіти / Г. О. Штомпель. – Вісник післядипломної освіти. – 2011. – № 3(16). – С. 173–180.

В.В. ОЛІЙНИК, М.О. КИРИЧЕНКО, О.М. ОТИЧ, Т.М. СОРОЧАН,
О.І.БОНДАРЧУК, Н.Г. ДІДЕНКО, Л.М. СЕРГЕСЬВА, В.В.СИДОРЕНКО,
Н.І. КЛОКАР, М.І. СКРИПНИК
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ РОЗБУДОВИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті здійснено теоретичний аналіз сучасного стану розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні, виявлено найбільш важливі

педагогічні та психологічні проблеми, що детермінують цей процес; окреслено основні тенденції й перспективи модернізації цієї освітньої галузі в контексті реформування вітчизняної освіти.

Обґрунтовано соціальне значення післядипломної педагогічної освіти в умовах розбудови Нової української школи, розкрито соціальну місію закладів ППО як інноваційних центрів підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації вчителів і керівників Нової української школи. Наголошено на унікальності досвіду професійного розвитку фахівців освітньої галузі на андрагогічних засадах, накопиченого педагогічними працівниками закладів післядипломної педагогічної освіти.

Ключові слова: післядипломна педагогічна освіта, Нова українська школа, педагогічні, науково-педагогічні працівники та керівні кадри освіти, андрагогічний підхід, компетентності.

V OLIYNYK, M. KYRYCHENKO, O. OTYCH, T. SOROCHAN,
O.BONDARCHUK, N DIDENKO, L. SERGEEVA, V.SYDORENKO,
N.KLOKAR, M.SKRYPNYK

SHEI «UNIVERSITY OF EDUCATIONAL MANAGEMENT»

NAES of Ukraine

POSTGRADUATE PEDAGOGICAL EDUCATION IN CONDITIONS OF THE CREATION THE NEW UKRAINIAN SCHOOL DEVELOPMENT PROBLEMS AND PROSPECTS

The article shows the current state of postgraduate pedagogical development in Ukraine. The most important pedagogical and psychological problems, which determines this process is revealed. The major trends and prospects of modernization this educational branch outlines in the context of the creation the New Ukrainian School.

Social significance of postgraduate pedagogical education is growing in conditions of the creation the New Ukrainian School via trains teachers, high school lecturers and education leaders to effective professional activities in the context of educational reforms. The unique innovative pedagogical experience was accumulated, in institutions of postgraduate pedagogical education. The professional qualifications training system, retraining and professional growth of specialists of the educational branch on an anagogical basis is developed.

Key words: postgraduate pedagogical education, the New Ukrainian School, pedagogical staff, research and teaching staff, educational leadership, andragogic approach, competences.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ОЛІЙНИК Віктор Васильович, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, ректор ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України

КИРИЧЕНКО Микола Олексійович, доктор філософії, професор, перший проректор-проректор з науково-педагогічної та навчальної роботи ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України

ОТИЧ Олена Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-методичної роботи та міжнародних зв'язків ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України

СОРОЧАН Тамара Михайлівна, доктор педагогічних наук, професор, директор Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України

БОНДАРЧУК Олена Іванівна, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології управління ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України

ДІДЕНКО Ніна Григорівна, доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри державної служби та менеджменту освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України

СЕРГЕЄВА Лариса Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри державної служби та менеджменту освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України

КЛОКАР Наталія Іванівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри державної служби та менеджменту освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України

СИДОРЕНКО Вікторія Вікторівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри філософії і освіти дорослих ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України

СКРИПНИК Марина Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри філософії і освіти дорослих ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

V. OLIYNYK, Rector of State Higher Educational Institution “University of Educational Management” of NAES of Ukraine, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Member of NAES of Ukraine (Academician)

M. KYRYCHENKO, PhD, Associate Professor, The First Vice-rector – Vice-rector of Scientific and Pedagogical, Educational work

O. OTYCH, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vice-rector of Scientific and Methodological work at International Relations Department

T. SOROCHAN, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Director of the Central Institute of Postgraduate Pedagogical Education

O. BONDARCHUK, Doctor of Psychological Sciences, Professor, Head of the Psychology Management Department

N DIDENKO, Doctor of Science in Public Administration, Professor, Head of the Civil Service and Education Management Department

L. SERGEEVA, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Civil Service and Management of Education Department

V.SYDORENKO, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the
of Philosophy and Adult Education Department

N.KLOKAR Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of Civil Service and
Management of Education Department

M.SKRYPNYK, PhD , Associate Professor of the Philosophy and Adult
Education Department